

MAKEDON KRAL III. ALEKSANDROS'UN EGEMENLİK DİPLOMASİSİNDE MİTOLOJİNİN KULLANIMI

Sultan Deniz KÜÇÜKER*

Öz

Makedonya kralı II. Philippos oğlu III. Aleksandros, göreve gelmesiyle birlikte öncelikle bağımsızlık ideali güden Hellen *polis*'lerinin bulunduğu coğrafyada hakimiyetini güçlendirmiş ve ardından, ilerleyen seferleri ile Doğu'da monarşi sistemiyle yöneltilen uyruklara egemen olmuştur. Makedonya'dan Indos'a dek bambaşka coğrafyalar, toplumlar ve gelenekler ile temasa geçen Makedon kralı, farklı toplumlarla kendi ideolojisi arasındaki düşünce ve çıkar ayrılıklarını uyuşturma, toplumsal uzlaşmayı sağlama aşamasında, Hellen inanç geleneğine özgü kimi mitolojik unsurları bir tür birleştirici propaganda ve diplomasi aracı olarak kullanmış ve böylelikle Hellenizasyon döneminin temelini atmıştır. Doküman analizi yöntemiyle ele alınan bu çalışmanın amacı; III. Aleksandros'un egemenlik diplomasisinde hangi mitosları ne amaçla ve nasıl kullandığının, mitolojik gelenekler ve soy bağları göz önünde bulundurularak irdelenmesi ve bu yönde izlediği diplomasinin, seferlerine etkileri ve sonuçlarının belirlenmesidir. Bu kapsamda; Aleksandros'un özellikle egemenliğinin ilk yıllarında izlediği mitolojiyi kullanma yöntemi, Arkaik ve Klasik Hellen toplumlarının devletler arası diplomaside uyguladığı yöntemlerle paralellik gösterdiğinden, çalışmanın *Giriş* bölümünde kısaca Hellen devletler arası diplomaside mitolojinin kullanım geleneğine de örneklerle değinilecektir.

Anahtar Kelimeler: *Büyük İskender, mitoloji, Hindistan, Herakles, Dionysos.*

Abstract

Alexander the Great's Use of Mythology in His Sovereignty Diplomacy

Alexander the Great, as the new king of Macedonian state, began his reign by strengthening his dominance over the geography of Greek *poleis*, which always held their own independence above all and then with his advancing expeditions he dominated the nations under the rule of the eastern monarchs. From Macedonia to Indos, he came into contact with completely different geographies, societies and traditions and he used his knowledge of traditional Greek mythology and mythical genealogies as a diplomatic tool of propaganda in the process of assimilating to Greek thoughts, customs and interests, those of the different nations he had taken under his own sovereignty in order to achieve social reconciliation and thus to unite the peoples under his own ideology. So, he

---

* Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Tarih Bölümü, Ankara.
E-posta: sdcukcer@ankara.edu.tr. ORCID: 0000-0002-9949-6805
(Makale Gönderim Tarihi: 05.07.2019 - Makale Kabul Tarihi: 17.10.2019)

began to pave the way to Hellenization and the Hellenistic period. The purpose of this study, which employs the document analysis method, is to examine the ancient sources related to the subject in order to find out how Alexander the Great used Greek beliefs and particularly myths in his sovereignty diplomacy and to determine the effects and achievements of his policy. Since Alexander the Great's method of using mythology which he followed especially in the early years of his rule parallels with the methods applied by Archaic and Classical Greek societies, *the introduction* of this article will briefly deal with the traditional use of mythology in Greek interstate politics.

Key Words: *Alexander the Great, mythology, India, Heracles, Dionysus.*

Giriş

Makedon kral II. Philippos (İÖ 382-336), ölümüne dek izlediği dış politikalarda Hellen halkları üzerinde egemenlik ideali ile pek çok girişimde bulunmuş ve sonuçta İÖ 338 yılında Korinthos'ta yapılan toplantının ardından Perslere karşı Hellenlerin *hēgemōn*'u seçilmiştir. Hellas siyasetinde bu konuma yükselmişken Makedonya Pella'da İÖ 336 yılında bir tören esnasında öldürülmüş ve ardından genç yaştaki oğlu III. Aleksandros Makedon Devleti'nin yeni kralı olmuştur. Aleksandros'un görevi üstlenişinden İÖ 323 yılındaki ölümüne dek yaptığı işler ve seferler öncelikle Eskiçağ yazınında önemle konu edilmiştir. Seferlerine ilişkin ilk kayıtlar, kendi görevlendirdiği Kallisthenes ve Aristobulos tarafından ve ordu komutanları Ptolemaios ve Nearkhos tarafından tutulmuş,¹ bu ilk kayıtlar ile Aleksandros'un tarihini yazma geleneği başlamıştır. Bu yazılanlardan geriye, sadece alıntılar kalmış; Roma Dönemi yazarlarından Sicilyalı Diodoros, Quintus Curtius Rufus, Plutarkhos ve Arrianos, Aleksandros'a ilişkin kayıtlarında bu ilk dönem yazarlarını kullanmışlardır.² Eskiçağ'da başlatılan ve *Historia Alexandri Magni* olarak adlandırılan bu gelenek, özellikle 4. ve 16. yüzyıllar arasında farklı dil ve kültürlerin yazarları tarafından sürdürülmüştür.³

Yazın geleneğinde böylesi iz bırakan seferlerin önderi Aleksandros'a yönelen bu ilginin nedeni, egemenlik coğrafyasının genişliği ve bu geniş coğrafyada uyguladığı diplomasi yoluyla bıraktığı izlerdir. Öyle ki Doğu ve Batı toplumları ilk defa bir imparatorluk idealinde birleştirilmiş, Batı'nın kültürü Doğu yönündeki halklara aktarılmaya çalışılırken aynı zamanda bölgesel uzlaşma yolları aranmıştır. İşte bu aşamada Hellen siyasal ve toplumsal belleğine özgü pek çok unsur, Aleksandros için aracı konumuna yükselmiş;

¹ Stoneman 1994, s. 119.

² Örneğin İS 2. yüzyılda Arrianos, Ptolemaios ile Aristobulos'un yazdıklarını kullanmıştır. Bk. Momigliano 1978, s. 12; Ayrıca Arrianos ve Plutarkhos, Ptolemaios ve Aristobulos'u kullandıklarından güvenilir kaynaklar olarak kabul görmüşlerdir. Bk. Hammond 1983, s. 9; Ayrıntı ve konu üzerine diğer yazarlar için bk. Zambrini 2007, s. 211.

³ Bk. Zuwiyya (ed.) 2011.

bunlar içinden özellikle Hellen mitolojik geleneği ve bununla bağlantılı olarak kullandığı soy bağları, seferleri üzerinde etkili olmuş ve önemli sonuçlara yol açmıştır.

İÖ 336 yılında Makedon kralı ve aynı zamanda Hellen *polis*'lerinin *hēgemōn*'u yetkisini üstlenen III. Aleksandros, karşılaştığı ilk isyan hareketlerinden itibaren Hellen mitolojisi ve buna dayanan soy bağları üzerinden diplomasi yürütmeye başlamıştır. Bu aşamada, Makedon kralın Hellen edebiyat geleneği ile eğitilmiş olması⁴ mitolojik geleneği iyi tanınmasının ve işlevsel olarak kullanabilmesinin yolunu açmıştır.

Hellen coğrafyası ve kültürel geleneği, nesilden nesile aktarılan toplumsal hafızanın ürünleri olarak öncelikle Homeros'a atfedilen eserlerde kendini göstermekteydi. Tunç Çağı'ndan sonra yaşanan yıkım ve kopuş döneminin ardından İÖ 8. yüzyılla birlikte Hellas toplumları, uzak geçmişlerinin kalıntılarını etraflarında halen görmekte ve farklı söylencelerle o toplumların anılarını sürdürmekteydiler. Bu aşamada Miken yıkımının ardından açıklanamayan geçmiş, farklı yüzyıllara işaret eden pek çok kültürel unsuru da barındıran sözlü gelenekle, mitolojik kurgularla doldurulmaktaydı ve Homeros'un epik şiirleri, mitolojik aktarımla beraber Hellen toplumsal hafızasını şekillendiriyordu.⁵

Herodotos'un ifadesine göre⁶ Hellen mitolojik geleneğinin tanrı soy zincirlerini tertipleyenler, Homeros ve Hesiodos olsa da mitolojik sözlü gelenek durağan olmamış; nesilden nesile aktarımlarla gelişmiş ve kimi zaman farklı dönemlerin politik ihtiyaçlarına cevap verecek biçimde şekillendirilmiştir. Örneğin İÖ 6. yüzyılda bölgelerinde bulunan Miken tapınak harabelerini tekrar kullanmaya başlayan Boiotialılar, bu harabeleri inşa etmiş olanlarla kendileri aralarında soy bağları kurma aşamasında mitosları aktif biçimde kullanmışlar ve böylece kurguladıkları etnik bağlar sayesinde bölgedeki varlıklarını temellendirmişlerdir.⁷ Yine İÖ 6. yüzyılda, Salamis Adası için Atina ile Megara *polis*'i arasındaki çekişmeler de mitoslar ve bunlar üzerinden aktarılan soy bağları ile temellendirilerek çözülmeye çalışılmıştır.⁸ Solon zamanındaki bu çekişmelerde, her iki tarafın da Salamisli Aias ile aralarında soy bağları kurgulama gayretinde olduğu izlenir. Öyle ki Atina, bu aşamada Salamis Adası üzerindeki iddialarını yoğunlukla Attika topraklarındaki Philaïdai *dēmos*'u ile Aias'ın oğullarından Philaios arasındaki ilişkiye dayandırır: Aias oğulları

⁴ Aleksandros'un eğitiminde Aristoteles'in rolü ve Hellen edebiyatı üzerine okumalarına ilişkin bilgiler için bk. Plut. *Alex.* 7. 2-3, 8. 2-3. Worthington 2003, s. 90; Martin ve Blackwell 2012, s. 1-18.

⁵ Dowden 2012, s. 130.

⁶ Hdt. 2.53.

⁷ Beck 2014, s. 21; Beck ve Ganter 2015, s. 134.

⁸ Wickersham 1991, s. 16-31.

Philaios ve Eurysakes, Atina yurttaşı olmuşlar ve buna karşılık adayı Atina'ya teslim etmişlerdir.⁹ Megara ise, Atina karşısındaki iddialarını güçlendirmek için soy bağları iddiasını Aias'ın oğulları değil, Aias'ın Salamisli atası Telamon üzerinden sürdürmüştür.¹⁰

Hellen devletleri tarafından mitolojik destekle bölgesel egemenlikler sağlama yönünde izlenen diplomasi, Atina tragediyalarına da yansımıştır. Bu bağlamda örneğin, Sophokles'in *Tereus* adlı tragedyası ele alınır. Daha önce Hellen edebiyatında doğrudan Thrakia ile ilişkilendirilemeyen Tereus, Sophokles'in konu edilen tragedyasında Thrakia kralı olarak baş roledir. Atina kralı Pandion ile komşusu Thebailı Labdakos arasında bir sınır sorunu nedeniyle savaş çıkar ve Pandion Ares'in oğullarından Thrakialı Tereus'u yardıma çağırıp onun desteği sayesinde galip gelir. Ardından Tereus'un, Pandion'un kızı Prokne ile evliliği konu edilir. Bu tragedyada aktarılan olaylar, Peloponnesos Savaşlarının hemen öncesinde Atina'nın, mitolojik soy bağları üzerinden Thrakia Bölgesi halklarıyla ilişkilerini sağlama alma gayreti olarak yorumlanır.¹¹ Ion'un Atina'ya kral olacağını, oğullarının ise Küçük Asya'ya göç edip buraların hâkimi olacağı mesajını ileten Euripides'in *Ion* adlı oyunu da yine aynı siyasi kapsamda değerlendirilir.¹²

Sparta'nın Messenia Bölgesi üzerindeki egemenlik hakkı da mitoloji üzerinden açıklanır. Sparta, İÖ 371 yılında Thebai komutanı Epaminondas'a yenilmiştir ve bu yenilginin ardından, her türlü kaynak açısından kendisi için vazgeçilmez olan Messenia topraklarını kaybetmiştir. Bu aşamada, İÖ 7. yüzyılda yaşamış Spartalı ozan Tyrtaios'un dizelerinde izleri olmamasına rağmen, İsokrates'in İÖ 366 yılına tarihlenen *Arkhidamos* adlı söylevinde Sparta'nın bölgedeki egemenlik hakkı, Dor soylu Herakles'in Messenia topraklarını ele geçirmesi üzerinden açıklanır. Heraklesoğulları'ndan Kresphontes, Peloponnesos topraklarının yönetiminin üçe pay edilmesi sırasında en zengin payı oluşturan Messenia'yı almış, ancak buranın yerlilerince öldürülmüştür. Ardından Kresphontes Sparta'ya sığınmış ve kendi paylarına düşen Messenia topraklarının idaresini Spartalılara teslim etmiştir.¹³ Bu mitolojik aktarımın, İÖ 4. yüzyılda Messenia Bölgesi üzerindeki egemenlik iddialarını sağlam temeller üzerine oturtmak isteyen Spartalıların istemiyle İsokrates tarafından söylev içine yerleştirildiği konu edilir.¹⁴

⁹ Plut. *Sol.* 10. Döneme ilişkin siyasi olaylar için bk. *CAH III*². 3, s. 372-374.

¹⁰ Ayrıntı için bk. Patterson 2010, s. 72-73.

¹¹ Patterson 2010, s. 54-56.

¹² Bk. Zacharia 2003, s. 49.

¹³ Bk. Isoc. *Archid.* 22-24. Sommerstein-Bayliss 2012, s. 5.

¹⁴ Ayrıntı için bk. Patterson 2010, s. 79-82.

Öyle görünüyor ki mitoslarda konu edilen olaylar ve bu yolla aktarılan soy bağları, Hellen hafızasında mekân-tarih ilişkisinin kurgulanması ve bölgesel egemenliklerin desteklenmesi aşamasında oldukça etkin bir rol oynamaktaydı. Aleksandros da bu gelenek ile uyumlu biçimde Hellen coğrafyasındaki egemenliğini sağlamlaştırma, meşrulaştırma aşamasında mitolojiyi, mitolojik soy bağlarını aktif biçimde kullanacak ve devam eden seferlerinin meşrulaştırılması ve desteklenmesi aşamasında da kendi soy atası saydığı mitolojik tanrı ve kahramanlar üzerinden diplomasi yürütecekti.

III. Aleksandros'un Egemenlik Diplomasisinde Mitolojinin Kullanımı

Hellen edebiyat geleneğinde Aleksandros'un, Hellenlere mal olmuş kahraman Akhilleus ile arasında anne tarafından soy bağı anlatılmaktaydı. Annesi Olympias, Epeiros Krallığı'nı idare eden Molossia ailesine mensuptu. Molossia ailesi adını Molossos'tan almaktaydı ve Molossos, Neoptolemos'un oğlu, Akhilleus'un ise torunuydu. Aleksandros'un baba soyu ise Argeadlar olarak adlandırılan Makedon kraliyet ailesine dayanmaktaydı ve bu ailenin soyu da Argoslu Temenidler üzerinden Herakles'e dayandırılmaktaydı.¹⁵ Argead soyu ile Argos *polis*'inin adları arasındaki benzerlik, soydaşlık iddialarını desteklemekteydi. Aleksandros'un anne ve baba tarafının Akhilleus ve Herakles'e dayanan soy bağlarına ilişkin mitolojik gelenek, Aleksandros'un doğumundan çok önceden beri vardı¹⁶ ve bu geleneğe göre, Aleksandros'un mensubu olduğu Makedon kraliyet ailesi de Hellen soyundan oluyordu. Bu durum, toplumsal hafızanın fiziksel hatırlatıcıları olmaları bakımından sikke betimlerine de yansımaktaydı.¹⁷

Seferlerine başladığında Aleksandros, bu soy bağlarını temsilen Granikos Savaşı öncesinde Anadolu'da ilk olarak Troia'ya gitmişti.¹⁸ Burada Athena Tapınağı'nı, Akhilleus'un mezarını ziyaret etmiş, Athena Tapınağı'na kendi

¹⁵ Hdt. 5.22.1-2, 8.137.1; Thuc. 2.99.3, 5.80.2. Borza 1982, s. 10-11; Herodotos 8.137.1'de Makedon soyunu anlatmaya başlarken *Argos'dan İlliria'ya Temenos soyundan üç kardeş sürgün edildi* diyerek söze girer. Ancak bu anlatısında Temenos soyunun Herakles oğullarından olduğunu konu etmez. Herakles oğlu olarak Temenos, ilk kez Euripides'in *Arkheleos* adlı oyununda geçer. Euripides bu oyununu, ömrünün son yıllarını geçirdiği Makedon kralı Arkheleos'un sarayında kalırken yazmıştır ve mitolojik karakter olarak Herakles oğlu Temenos'un yüksek olasılıkla ilk kez Euripides tarafından bu anlatı içinde yaratıldığı belirtilir. Bk. Cameron 2017, s. 245; Cropp 2005, s. 282.

¹⁶ Patterson 2010, s. 85.

¹⁷ Makedonların Herakles soyu ile olan bağları, erken dönemden itibaren Makedon kralları I. Arkheleos, III. Amyntas, III. Perdikkas, II. Philippos sikkelerinde de vurgulamaktaydı. Bk. Kraay 1976, s. 144; I. Arkheleos (İÖ 413-399) ve sonrasında konu edilen Makedon krallarının sikkelerindeki Herakles betimleri için bk. Head 1911², s. 220-224.

¹⁸ Strab.13.1.26; Diod. 17.18; Plut. *Alex.* 15. Mac Sweeney 2018, s. 84.

zırhını bırakarak Troia Savaşı'ndan kalan kutsal silahlardan bazılarını üstlenmişti. Bu aşamada tüm Hellenler'e mal olmuş tanrıça Athena ve Akhilleus'u ziyareti onun Hellenleri ve ortak geçmişlerini temsilinin adeta sembolüydü. Bu soy bağlarına ilişkin diğer semboller ise, Aleksandros'un kendi bastırdığı sikkeler üzerinde bulunmakta idi. Öyle ki, Aleksandros'un kendi bastırdığı gümüş sikkelerin ön yüzünde bulunan Herakles ve arka yüzünde bulunan oturan Zeus betimleri; altın sikkelerininse ön yüzünde bulunan Athena başı ve arka yüzünde bulunan ayakta duran Nikē betimleri, Aleksandros'un Hellen bağıyla ve Hellen devletlerinin *hēgēmon*'u konumuyla ilişkilendirilir.¹⁹ Mitolojik gelenekten alınan bu destek ile Hellen halklarıyla masa başında sağlanan uzlaşma sağlanıyor, Makedon kralının Hellenler'deki egemenliği olasılıkla desteklenmiş oluyordu.

Aleksandros'un Troia halkına yaklaşımı da Hellen edebiyatında *Ilias*'dan beri gelen doğulu barbar Troialılar²⁰ algısının dışındaydı.²¹ Bu konu, yine mitoloji üzerinden açıklanır. Geleneğe göre, Troia'nın düşüşünden sonra Akhilleus'un oğlu Neoptolemos, Hektor'un karısı Troialı Andromakhē'yi yanına alıp Epeiros'a döner ve burada Neoptolemos'un sarayında kalırlar. Karısı değil ancak kölesi olarak Andromakhē, Neoptolemos'a evlatlar doğurur, bunlardan biri oğlu Molossos'dur. Ana-oğul, Neoptolemos'un sarayında, onun yasal karısı Hermione'nin öfkesinden kurtulduktan sonra Andromakhē, Hektor'un erkek kardeşi Helenus ile evlenir, buraya yerleşirler ve Molossia ailesinin bölgedeki egemenliği böylece başlamış olur.²² Şu durumda Aleksandros, Troialı Andromakhē ile Akhilleus'un oğlu Neoptolemos soyundandır ve Aleksandros diplomasisinde Troialıların barbarlar değil ancak Asya topraklarındaki Hellenler olarak kabul edildikleri yorumlanır.²³ Buna uygun olarak da Aleksandros, Granikos Savaşı'nın kazanılmasının ardından Troia'ya dönmüş, burada yeniden inşa ve gelişim programını uygulamaya koymuş; Athena Tapınağı'nın onarımına başlanmış, Troia vergiden muaf tutulmuş, Athena onuruna oyunlar düzenlenmeye başlanmıştır.²⁴ Priamos soyu ile Akhilleus soyu, bundan sonra yapılan seferlerde ortak düşmana karşı birlikte savaşıyorlardı.

¹⁹ Carradice 1995, s. 57; Konu edilen Aleksandros sikkeleri için bk. Head 1911², s. 224-227.

²⁰ Hellen edebiyatında, örneğin Sophokles'in oyunlarında Troialılar, Pers silahları taşıyan, Pers geleneklerini sürdüren hatta Pers dilini konuşan barbarlar olarak temsil edilirdi. Konu üzerine bk. Bacon 1961, s. 101-104; Hall 1989, s. 76-98.

²¹ Patterson 2010, s. 90.

²² Eur. *Andr.* 1243-52.

²³ Bosworth 1993, s. 281.

²⁴ Strab.13.1.26.

Aleksandros, mitolojik soy bağlarını henüz Küçük Asya'ya geçmeden evvel Thessalia Bölgesi özelinde de kullanmıştır. Öncelikle Thessalia, Aleksandros'un hem Hellas'daki egemenliğinin bütünlüğü hem de ordusunun seferleri için gereksinim duyduğu atları sağlaması bakımından önemlidir. Ancak II. Philippos'un ani ölümünün ardından göreve geldiği dönemde Thessalialılar Aleksandros'a karşı ciddi bir direniş sergilemişti ve Aleksandros, Thessalialılar ile kendi ailesi arasındaki soy birliğini, her iki halkın da hem Herakles hem de Akhilleus soyundan olmasını bölge halkı ile uzlaşma aşamasında kullanmıştı.²⁵ Geleneğe göre Herakles'in torunu Aleuas, Thessalia'nın ilk *tagos*'u kabul ediliyordu; Thessalia'yı *tetrarkhia*'lara ilk bölen ve *klēros*'lara oranla Thessalia ordusunu organize eden de yine Aleuas idi.²⁶ Öyle ki bu Aleuas ailesinin Thessalia Bölgesi tarihindeki rolü daima belirgin olmuştu. Örneğin Peloponnesos Savaşları sürecinde Thessalia *koinon*'u içinde bölgesel liderlik açısından önde gelen aileler arasında çekişmeler olduğu ve bu süreçte Larissa *polis*'inde yaşayan Aleuas ailesinin öne çıktığı anlatılır.²⁷ Öyleyse Aleksandros'un Thessalia halklarının belleğinde yer etmiş olan Aleuas ailesi ile soydaşlığı oldukça akla yatkın bir diplomasi aracı olmalıydı.

Aslına bakılırsa Hellen mitolojik geleneğinde Makedon ile Pers soyu, Argos *polis*'i üzerinden Perseus'a dayandırılır. Herodotos'un aktarımında, Makedonların atası Perdikkas ve kardeşlerinin Argos'tan Illyria'ya gelişlerine ve buradan tüm Makedonya'ya egemen oluşlarına ilişkin hikâye konu edilmektedir.²⁸ Buna göre Makedonlar Argos kökenli olarak kabul edilirler.²⁹ Perslerin Argos kökenli oluşları ise Perseus'a dayanmaktadır. Perseus, Argos kralı Akrisios'un kızı Danae ile Zeus'un oğludur. Danae, Perseus'u doğurduktan sonra çocuğuyla birlikte sandala konulup denize atıldıysa da bizzat oğlu sayesinde Argos'a geri dönebilmiştir. Perseus, annesiyle yurduna geri dönüş sürecinde Andromeda ile birleşmiş ve bu birleşmeden Perses doğmuştur. İşte Perslerin soy atasının da bu Perses olduğu kabul edilir³⁰ ve dolayısıyla Hellen mitolojik geleneğinde Persler de Argos kökenli kabul edilirler. Ayrıca Hellen kahramanı Herakles de bu soyun torunudur. Dolayısıyla Hellen halkları ile Persler arasında da doğrudan soy birliği kurgulanmıştır. Ancak bunlar, Hellen merkezî mitoslardır ve Persler nezdinde kabul görmeyeceğinden onlarla uzlaşma sağlamada kullanılmazlar.³¹

²⁵ Buna ilişkin soy ağacı için bk. Patterson, 2010, s. 87, 89.

²⁶ Patterson 2010, s. 88.

²⁷ Graninger 2011, s. 11-12.

²⁸ Hdt. 8.137, 138.

²⁹ Herodotos 5.22'de de Makedon kralların Hellas kökenlerine göndermede bulunur.

³⁰ Hdt. 7.150.

³¹ Patterson 2010, s. 94; Diğer taraftan Herodotos, Pers kralı Kserkses'in siyaseten bu mitolojik geleneği kullandığını anlatmaktadır. Anlatısına göre Kserkses, Argosluları Hellenler arasında Perslere karşı oluşturulan ittifaktan uzak tutmak için aralarındaki efsanevi soydaşlık bağına

Diğer taraftan Pers egemenliği altında bulunan kimi farklı coğrafyalarda Hellen mitolojisi üzerinden diplomasinin sürdürülebildiği de izlenir. Öyle ki Hellen yerleşim tarihi için önemli olan *nostoi* (tekili *nostos*), mitolojik kahramanların yaptıkları yolculuklar ya da seferler sonrasını konu eden geri dönüş hikayeleri, Hellen coğrafyasının dışına dek uzanmaktaydı³² ve dolayısıyla bu bağlamda uzak coğrafyalarla Hellen tarihi arasında mitolojik bağlantılar kurulabiliyordu. Ayrıca Hellenler, kendi tanrılarının farklı isimlerle de olsa, Hellen dünyası dışında da tapınım gördüklerine inanıyorlardı.³³

Aleksandros, yoğunlukla Hellen halklarının iskan ettiği coğrafyayı aşmasının ardından ilerleyen seferlerinde yine mitolojik gelenek üzerinden diplomasisini sürdürmüş ve Makedon kralın uzak seferlerinin sembolü olarak öne çıkan iki tanrıdan biri Herakles, bir diğeri de Dionysos olmuştur.³⁴ Mitolojik gelenekte bu iki tanrının da Hellas dışındaki yolculukları konu edilmişse de Dionysos, özellikle Hindistan'daki varlığı ve etkileri bakımından epey öne çıkmaktadır.³⁵ Dionysos, Zeus ile ölümlü Semele'den değildir ve annesi, henüz doğum zamanı gelmeden öldüğünden Zeus'un baldırından doğmuştur. Dünyadaki doğum anı gelince Zeus, Doğu'da bulunan Nysa tepesine gidip Dionysos'u orada dünyaya getirmiş ve onu büyütmeleri için *nympha*'lara emanet etmiştir.³⁶ Dionysos büyümesiyle üzümü ve ondan nasıl yararlanılacağını keşfetmiş ancak Hera'nın delirtmesiyle yollara düşmüştür. Hellas'dan Hindistan'a dek yolculukları,³⁷ gerek büyüleri gerekse mistik güçleriyle halklara boyun eğdirmesi ve bu süreçte ortaya çıkan zafer alayı geçitleri³⁸ konu edilir. Dionysos'un, yeryüzünde kültürü yayıp egemen kıldıktan sonra tanrılar katna çıktığı, yani ölümlüken tanrı olduğu görüşü yaygındır.

---

vergi yapmış ve kendilerini Perses'in çocukları olarak tanımlamıştır. Bu soy bağı, iki halkın savaşmadan kalmaları için en büyük gerekçe olarak gösterilmiştir. Bk. Hdt. 7.150.

³² Hornblower-Matthews (ed.) 2018.

³³ Bosworth 1993, s. 281; Patterson 2010, s. 47; Bk. Herakles: Hdt. 2.44; krş. Arr. *anab.* 2.16.1; Dionysos: Hdt. 3.8. Patterson 2010, s. 189, dn. 8.

³⁴ Erickson 2018, s. 259.

³⁵ Bk. Arr. *Ind.* 5. 7-9.

³⁶ Agizza 2001, s. 99-102.

³⁷ Euripides de *Bakkhalar* adlı oyununa, tanrının Asya boyunca yaptığı yolculuklardan dem vurarak başlamıştır. Bk. Eur. *Bacch.* 13-20; Euripides'in bu oyununu Makedon sarayında kral Arkhelaos tarafından misafir edildiği sırada yazmış olması, Aleksandros'un özellikle Doğu seferlerinde bu tanrıyı kullanması ile de ilişkilendirilir. Öyle ki Dionysos'un Asya boyunca yaptığı yolculukların bu tragedya ile Aleksandros'un aklında yer ettiği ve olasılıkla bu etkiyle, uzak ülkelerde karşılaştığı asma kütüklerini doğrudan Dionysos ile ilişkilendirdiği yorumlanır. Patterson 2010, s. 100; Diğer taraftan Makedon sarayında Dionysos kültü de oldukça ön plandadır ve kaynaklarda Aleksandros'un annesi Olympias'ın Dionysos'a derin bağlılığı konu edilir. Bk. Plut. *Alex.* 2. Carney 2006, s. 98-99.

³⁸ Grimal 2012, s. 154.

Geleneksel olarak Makedon tarihi ile doğrudan ilişkilendirilen Herakles de mitolojik bir kahraman olarak Zeus ile ölümlü Alkmene'nin oğludur. O da Hera'nın öfkesi ile uğraşmakta, üzerine yüklenen on iki işten dolayı farklı coğrafyalardaki yolculuklarıyla oradan oraya savrulmaktadır. Yaşam öyküsü, annesinden aldığı ölümlü unsurlardan arınması ve tanrılar arasına kabulü ile son bulur. Dünyadaki yaşamı boyunca toplumlara hizmet amacıyla başardığı işleri, tanrılar katına kabulünü sağlamıştır. Herakles'in başarılarına istinaden Hellen edebiyatında onun için kullanılan örneğin *anikētos* (yenilmez), *kallinikos* (muzaffer) ve *kosmokrator* (evrenin hâkimi) gibi *epithet*'lerin Aleksandros'un siyasi hedefleri ile uyumu konu edilir.³⁹

Aleksandros'un, Hellen etkilerinin azalıp yerli unsurların ağır bastığı coğrafyalara geçişinin ardından, kronolojik olarak öncelikle Kilikia, Mallos'da mitolojik soy bağları üzerine kurulu bir diplomasi yürüttüğü konu edilir. Efsaneye göre Kilikia'nın doğusunda bulunan Mallos, Troia Savaşı'nın ardından bu bölgeye gelen Argoslu kahraman Amphilokhos tarafından kurulmuştur.⁴⁰ Aleksandros, bu kuruluş öyküsüne istinaden Mallos'a girişinin hemen ardından yerleşimin kurucu atası Argoslu Amphilokhos'un tapınağına ziyarette bulunmuş, kendisi de Argoslu Herakles'in soyundan olduğundan Mallosluları Pers kralına ödedikleri vergiden muaf tutmuştur.⁴¹ Aleksandros'un yerli Karia halkı Malloslulara karşı bu tutumu, Issos'a varmadan arkasını güvenceye alma diplomasisi olarak yorumlanır.⁴² Dolayısıyla burada soy bağlarına dayandırarak uyguladığı diplomasi, olasılıkla bölge toplumunun da çıkarları ile örtüştüğünden toplum nezdinde kabul görmüş ve yerli halkın Aleksandros'un tarafında durmalarının yolunu açmıştır.⁴³

Makedon kralı, daha sonra İÖ 333 yılında Issos'daki savaşta III. Dareios'u yenmesinin ardından günümüz Lübnan kıyıları boyunca Sidon'a dek

³⁹ Antela-Bernárdez 2016, s. 249; Bu aynı *epithet*'ler, Aleksandros için de kullanılmıştır. Örneğin Diodoros (17.93.4.6), Aleksandros'un Pythia tarafından *anikētos* olarak adlandırdığını konu eder (Πυθίαν ἀνίκητον αὐτὸν ὀνομακέναι).

⁴⁰ Arr. *anab.* 2.6.4; Strab. 14.5.16. Patterson 2010, s. 92.

⁴¹ Arr. *anab.* 2.5.9; Strab.14.5.17.

⁴² Bosworth 1993, s. 58; Kaynaklar, tıpkı Malloslular gibi Aspendosluların da Argos kökenlerine işaret eder. Konuya ilişkin olarak Strabon'un (14.4.2) anlattıklarının yanı sıra İÖ 4. yüzyılın son çeyreğine ait Argos'da bulunmuş olan epigrafik bir belge de mevcuttur (Keen ve Fischer-Hansen 2004, s. 1214, no. 1001). Bu belgede Argoslular ile Aspendoslular arasındaki *syngeneia*'ya ve Argosluların Aspendoslulara yurttaşlık hakkı tanıdığına değinilir (SEG XXXIV.282. 4–5: Ἀσπ[εν]δίους συγγενέ[σι καὶ ἀποίκ]οις Ἀργείων πολιτεῖαν ἤμεν ἐν Ἄργει.). Ancak kaynaklar, Aleksandros'un bu soy bağlarına istinaden Aspendoslulara karşı doğrudan ılımlı bir diplomasi izlemediğine tanıklık eder (Arr. *anab.* 1.26.2–3). Bu durum ise, olasılıkla Aspendos'un yoğun yerli karakterinin yanı sıra Persler açısından barındırdığı stratejik önemle ilişkilidir.

⁴³ Patterson 2010, s. 92.

ilerler. Sidon, Fenike yerleşimidir ve Fenikeliler Tanrı Melkart'ı büyük ölçüde Herakles ile özdeşleştirmişlerdir. Aleksandros bu durumu, bölge diplomasisinde aktif biçimde kullanır. Öyle ki Sidon'un direnmeden⁴⁴ teslim olmasının hemen ardından burada bulunan ve Pers egemenliğinden beri sikke basan darphanede⁴⁵ kendisinin aslan başlı Herakles miğferi ile betimlendiği sikkelerin basımına başlandığı belirlenmiştir.⁴⁶ Sikkeler, kralın otoritesinin temsilidir ve siyasi konumunun dolaylı vurgusunu barındırır. Dolayısıyla bizzat bu yörede basılan Herakles betimli Aleksandros sikkeleri, uyruklarının yaşamlarına doğrudan sokularak bölge halkı açısından tarihi ve mitolojik bağlarının sembolleri konumuna yükselmiş olmalıdır. Ancak diğer taraftan, Sidon'un ardından İÖ 332 yılında geldiği bir diğer Fenike yerleşimi Tyros'ta Herakles üzerinden uygulanan diplomasinin işe yaramadığı görülür. Tyros, Pers donanmasının merkezi olduğundan ele geçirilmesi önemlidir ve aynı zamanda Melkart tapınağına ev sahipliği yaptığından tüm Fenike yerleşimleri içinde merkez konumdadır, Kartaca Devleti dahi yaptığı bağışlarla bu tapınağı desteklemektedir.⁴⁷ Aleksandros, Tyros'un kuşatılması öncesinde kutlanmakta olan Melkart festivalini fırsat bilip tanrının tapınağını ziyaret etme, dolayısıyla da soy atası Herakles'i onurlandırma önerisinde bulunmuşsa da karşılık alamamıştır⁴⁸ ve Tyros direnmiş, aylarca süren kuşatmanın ardından⁴⁹ Aleksandros'a teslim olmuştur. Buranın alınmasının ardından Herakles adına günlerce süren oyunlar ve kutlamalar tertip edilmiştir.

Aleksandros'un İÖ 331 yılı başlarında Libya Çölünü geçerek Siva Vahası'nda bulunan Ammon Tapınağı'nı ziyareti de aynı siyasi bağlamda yorumlanır. Öyle ki Hellen edebiyat geleneğinde Zeus, Mısır tanrısı Ammon ile özdeşleştirilmektedir⁵⁰ ve Aleksandros da ataları saydığı Herakles ve Perseus, dolayısıyla Hellen mitolojik geleneğine göre Zeus soyundandır. Dolayısıyla bu tapınağı ziyareti daha ilk adımda anlam kazanmıştır. Diğer taraftan Herakles ve Perseus'un da bu tapınağa ziyaretleri Hellen mitolojisinde konu edilmektedir.⁵¹ Aynı zamanda soy atalarının izinde olan Aleksandros, Tanrı Ammon'un

⁴⁴ Arrianos (*anab.* 2.16.16) bölge halkının Dareios ve Perslerden bıkmış olmasından dolayı Aleksandros'a kolaylıkla teslim olduklarını aktarır.

⁴⁵ Carradice 1995, s. 58.

⁴⁶ İÖ 332 yılı Ekim ayından önce buradaki darphanede Aleksandros sikkelerinin basımına başlandığı belirtilir. Bk. Mørkholm 1991, s. 47; Green 2013, s. 246.

⁴⁷ Curtius Rufus'un (4.2.10-12) aktarımına göre kuşatma sırasında Kartaca delegesi de Melkart-Herakles festivali kutlamaları için buradadır. Ayrıca Arrianos (*anab.* 2.16), Tyros'da bulunan bu Melkart tapınağının Herakles'e ait en eski tapınak olduğunu belirtir.

⁴⁸ Arr. *anab.* 2.15.7.

⁴⁹ Plut. *Alex.* 24.3.

⁵⁰ Dillon 2017, s. 334; Bernal 1987, s. 479.

⁵¹ Arr. *anab.* 3.3.1; Strab.17.1.43.

tapınağını ziyarette bulunmuş, bu tapınakta Tanrı Ammon'un oğlu olarak selamlanmasıyla ve ardından tüm toprakların egemenliğinin (τὴν ἀπάσῃς <τῆς> γῆς ἀρχήν)⁵² tanrı tarafından kendisine teslim edilmesiyle Mısır coğrafyasındaki egemenliği kutsallık kazanmıştır.⁵³ Burada tanrının oğlu olarak kabul edilmesi, Herakles ve de Dionysos'un ardından ilahi statüsünün belirlenmesi yönünde değerlendirilir.⁵⁴

Aleksandros'un özellikle Dionysos ile özdeşleşmesinin Persepolis'i yıkması sürecinde belirlediği de yorumlanır⁵⁵ ki antik yazın, Persepolis sarayının yakılmasının ardından Tanrı Dionysos adına, bu tanrıya öykünür biçimde zafer alayı (*epinikion kōmon*) düzenlendiğini aktarmaktadır.⁵⁶ Ayrıca yine seferlerinin başlangıcında Aleksandros'un Akhilleus'a öykünmesi ve *İlias*'ı yanında taşımaya ek olarak antik yazın, Makedon kralın aynı zamanda Euripides'in *Bacchae* (*Bakkhalar*) adlı eserinin bir kopyasını da yanında taşıdığını aktarmaktadır.⁵⁷ Bununla uyumlu olarak kaynaklar, III. Aleksandros'un Hindistan yönündeki seferlerinde özellikle Dionysos ve Herakles üzerinden diplomasi izlediğine işaret eder. Ancak bu aşamada söz konusu tanrıların izinde olma, kimi zaman kendi askerleri üzerinde uyguladığı bir tür ikna diplomasisi kimi zaman da tanrılara üstün gelme gayreti içinde seferlerinin övgüsü olarak görünür.

Aslına bakılırsa Aleksandros, bu yöndeki seferlerine iktidarını sağlamlaştırmak için şiddet politikası izleyerek başlamıştır.⁵⁸ Ancak Kōphēn ve Indos Nehirleri arasında kalan Nysa'ya saldırı hazırlıklarını başlattığı esnada bölge halkını temsil eden bir heyetin kendisiyle görüşmesiyle işler değişir. Bu

⁵² Diod. 17.51.2.3.

⁵³ Ammon Tapınağı'na ulaşmak için çöllerde giriştiği bu uzun yolculuk, bölge toplumlarının hafızası açısından da ilk değildir. Öyle ki Aleksandros, bu yolculuğa girişeceğinde, Pers kralı Kambyses'in bizzat bu çölü geçerken kaybolmuş olan ordusu ve Kambyses'in Ammon tapınağına ulaşamayışının hikâyesi hafızasındaydı ve dolayısıyla çölü geçmeyi başarıp bizzat tanrıdan bu kutsal görevi alması, olasılıkla Pers kralına üstünlüğünün temsili olacaktı. Kambyses ordularının yolculuğu için bk. Hdt. 3.25-26; Plutarkhos (*Alex.* 26) Aleksandros'un Ammon tapınağına yapacağı ziyareti aktarırken Kambyses'in başına gelenlerden dem vurur, askerlerinin de bu konuyu bildiklerini ve onu bu seferden vazgeçirmeye çalıştıklarını aktarır.

⁵⁴ Friesen 2015, s. 13.

⁵⁵ Antela-Bernárdez 2016, s. 250.

⁵⁶ Arr. *anab.* 3.18.11; Curt. 5.7.3-7; Diod. 17.72.2-6; Plut. *Alex.* 38.2-8. Antela-Bernárdez 2016, s. 250, dn. 51; Aleksandros'un Doğu seferlerinden dönüşünde, Karmania yolculuğunda da tıpkı Dionysos'un Hindistan'dan dönüş yolculuğundakine benzer biçimde, ordusuna eşlik eden zafer alayları konu edilir. Bk. Arr. *anab.* 6.28.1-3. Aleksandros'un Dionysos'a öykünerek yaptığı zafer alaylarının Hellenistik Dönem'de ve Roma geleneğinde sürdürülmesine ilişkin olarak bk. Csapo 2016, s. 142-144.

⁵⁷ Plut. *Alex.* 8.3. Bk. Antela-Bernárdez 2016, s. 250, dn. 47.

⁵⁸ Patterson 2010, s. 96.

heyetin lideri Akuphis, Nysa'nın kurucu tanrısı Dionysos adına kendilerine saldırmamalarını ister.⁵⁹ Aktarımlara göre, Dionysos, kurduğu bu yerleşime kendini büyüten *nympha*'lardan olan Nysa'nın adını vermiştir. Nysa'nın hemen yanı başında ise Mēros Dağı bulunur ki *mēros* kelimesinin Hellen dilinde baldır anlamına gelmesi ve Asya'nın içlerine ilerledikçe hiç görünmeyen asma kütüklerinin⁶⁰ bu dağdaki varlığı Aleksandros'u ve ordusunu, buranın kurucu tanrısının Dionysos olduğuna ikna etmiştir.⁶¹ Arrianos'un aktarımına göre Aleksandros, bu anlatılanlara memnun olmuş ve Dionysos'un ulaştığı bu sınırları aşma, dolayısıyla ona üstün gelme arzusu ile askerlerini seferlere teşvik edebileceğini düşünmüştür.⁶²

Aleksandros'un ve belki de beraber yol aldığı askerlerinin Herakles'i geçme arzusu da yine aynı coğrafyaya giden yol üzerinde yaşandığı aktarılan olaylarla konu edilir. Öncelikle Makedon askerlerin Parapamisos Dağı'nı Kaukasos Dağı olarak adlandırmaları Herakles ile ilişkilendirilir.⁶³ Anlatılanlara göre, Makedon askerlerin ulaştığı bu yer, Hellen mitolojisinde Prometheus'un zincire vurulduğu, bir kartal tarafından her gün ciğerlerinin yendiği yerdir ve Herakles tam da buraya gelip kartalı bir okla öldürerek Prometheus'u kurtarmıştır. Dolayısıyla Aleksandros ve ordusu, Herakles'in izindedir ve devam eden seferleri onu aşıklarının bir ifadesi olacaktır. Makedon askerler tarafından Parapamisos Dağı'nın Kaukasos olarak adlandırılması girişimi, Aleksandros'u övgüye layık göstermenin bir yöntemi olarak da yorumlanır.⁶⁴

Yine Herakles ile ilişkilendirilen bir anlatıda Makedon kralı, (İÖ 326 yılında) Indos Nehri'nin doğuya doğru uzandığı yönde bulunan Bazira'ya ulaşır ve onun gelişiyle halk, Aornos⁶⁵ dağ kalesine sığınır. Aleksandros burada, Herakles'in dahi bu dağı zapt edemeyeceğine ilişkin mitosu duyar⁶⁶ ve askeri bir zorunluluk olmamasına rağmen, hem yine kendisine anlatılmış olan dağın zirvesinin doğal zenginliğinden faydalanmak hem de soy atası saydığı Herakles'e de üstün gelme arzusuyla bu dağı ele geçirir.⁶⁷ Arrianos, buradaki

⁵⁹ Arr. *anab.* 5.1.3–6; Curt. 8.10.7–12; Plut *Alex.* 58.4–7. Antik kaynaklarda aktarılan bu durumun, yani Nysa'nın yerli halklarının doğrudan Hellen tanrısı Dionysos'un adı ve ona ilişkin hikâyeler üzerinden diplomasi izleme olasılığının gerçekliği üzerine tartışmalar için bk. Patterson 2010, s. 98-101.

⁶⁰ Patterson 2010, s. 99.

⁶¹ Arr. *anab.* 5.1

⁶² Arr. *anab.* 5.2.1.

⁶³ Arr. *anab.* 5.3.1-4

⁶⁴ Arr. *Ind.* 5.10.

⁶⁵ Aornos adının; olasılıkla Sanskritçede saklanma, sığınma yeri olarak çevrilebilecek *avarana* kelimesinin Hellence transliterasyonu olduğu ileri sürülür. Cawthorne 2004, s. 98.

⁶⁶ Diod. 17.85.2, 17.96.2-3; Curt. 8.11.2; Strab.15.1.8.

⁶⁷ Arr. *anab.* 4. 28.1-4.

efsanede Aornos Dağı'nı geçemediği anlatılan Herakles'den bahsederken *ὁ Ἡρακλῆς ὁ Θηβαῖος ἢ ὁ Τύριος ἢ ὁ Αἰγύπτιος* = *Thebailı, Tyroslu ya da Mısırlı Herakles* ifadelerini kullanır ve bu vurgusunda farklı yerlerde Herakles olarak bilinen tanrıları konu ettiği görülür. Hindu mitolojisinde ise yaptığı yolculuklar ve yaşam öyküsü ile Herakles'e karşılık gelen kahraman Krishna'dır.⁶⁸ Ancak Makedonların burada işittikleri, ister yerel dilde Krishna mitosu olsun⁶⁹ ister bu anlatılanlar Arrianos'un aktardığı gibi askerler tarafından dağı aşmanın güçlüğüne ifade etmek için icat edilmiş olsun⁷⁰ Aleksandros'un bu işiyle, tanrıya üstünlüğünü göstermek arzusunda olduğu yorumlanır.⁷¹

Aleksandros, Hydaspēs Nehri'nin Akasinēs Nehri ile birleştiği kuzey Pençap Bölgesi'nde bulunan Sibi topraklarına geldiğinde de Nysa'daki ile benzer bir olayın yaşandığı anlatılır. Öyle ki buranın yerli halkı da Herakles ile olan bağlarına dayanarak elçiler aracılığıyla Aleksandros'a teslimiyetlerini bildirmişlerdir. Diodoros, Herakles'in Aornos Dağı'nı aşamamış olmasının ardından bu halkı buraya yerleştirdiğini anlatır.⁷² Curtius da yöre halkının kabul ettikleri soy atalarının, zamanında Herakles'in ordusunda görev yapan, ancak hastalandıkları için bölgede bırakılan askerler olduklarını yazar.⁷³ Bölgede yaşayanların Herakles ile ilişkilerinin belirtileri ise, bu defa yerli halkın vahşi hayvan postlarından hazırladıkları kılık kıyafetlerinde ve silah yerine ellerinde taşıdıkları asalarda izlenir. Bu duruma istinaden bölge halkının teslimiyeti kabul edilir ve ilerlemeye devam edilir. Buranın hemen ardından, Akasinēs Nehri'nin Hydraōtēs ile birleştiği bölgede yaşayan savaşçı yerli kabilelerin, uzun direnişlerinin ardından Makedon ordusundan bağımsızlık talebinde buldukları ve bunu yaparken de tanrı soyundan (*ἄπο θεοῦ γενέσθαι*) Aleksandros'un buyruklarını uygulamaya hazır olduklarını ifade ettikleri iletilir.⁷⁴ Strabon'un söylediği üzere⁷⁵ Hindistan'da Herakles ve Dionysos'a öykünen Aleksandros, Curtius'a göre bu iki tanrıyı aşabilen ilk kişi olmuştu.⁷⁶ Plinius da diğer aktarımlarla uyumlu biçimde Herakles, Dionysos ve onların ardından Aleksandros'un Doğu'da ulaştıkları son sınırlara işaret eden sunaklarını konu eder.⁷⁷

⁶⁸ Stoneman 2019, s. 87-88; Dahlaquist 1996, s. 10; Dionysos'un Hint mitolojisindeki karşılığının ise Siva olduğu belirtilir. Bk. Stoneman, 2019, s. 81, 94-96.

⁶⁹ Tarn 2003, s. 52.

⁷⁰ Arr. *anab.* 4.28.2.

⁷¹ Cawthorne 2004, s. 98; Stoneman 2019, 86.

⁷² Diod. 17.96.1-3.

⁷³ Curt. 9.4.1-3.

⁷⁴ Arr. *anab.* 6.14.2-3; Curt. 5.7.11.

⁷⁵ Strab.3.5.5.65: μιμούμενος τὸν Ἡρακλέα καὶ τὸν Διόνυσον.

⁷⁶ Curt. 8.10.1, 9.4.21.

⁷⁷ Plin. *NH.* 6. 49.

Sonuç

Öyle görünüyor ki Hellen mitolojisi ve mitolojik soy bağları, tarihi kanıtlar olarak Aleksandros'un seferlerinin başlangıcından sonuna değin diplomasinin sürdürülmesinde işlevsel olarak kullanılmıştı. Başlangıçta Hellen halkları ile hafızayı uyuşturmada, böylelikle bölgesel destek sağlamada adeta birleştirici bir propaganda unsuru olarak kullanılan mitolojik gelenek, daha sonra yerli unsurların ağır bastığı farklı bölge halkları ile bir tür ilişki kurma, hatta ortak tanrılar ve tapımlar üzerinden asimilasyon sağlama aracı haline gelmişti. Makedon kralının Indos sınırlarına dek mitolojik gelenek üzerinden diplomasi izlemesi ve bununla paralel biçimde tanrılar adına yapılan sunaklar, tapınaklar ve düzenlenen oyunlar da Hellen dini ve tanrılarının yayılım ve kabul coğrafyasının sınırlarını bilinen dünyanın sınırlarının ötesine dek taşımıştı. Diğer yandan Aleksandros'un özellikle Issos Savaşı sonrası daha da belirginleşen mitolojik soy atası Herakles ve Dionysos'a öykünme arzusu, zamanla onları aşma yönünde evrilmiş ve devamında giriştiği işler, bu tanrılara üstünlüğünün propagandası olmaya başlamıştı. Bu durum, Aleksandros'un tıpkı ölümlü annelerin oğulları olarak dünyaya gelip dünyada başardıkları işlerin ardından tanrılar arasına girmeye hak kazanmış olan bu iki tanrı gibi yengileri ve hizmetlerinden dolayı kendisinin de tanrılaştırılmasını Hellenlerden talep etmesiyle sonuçlanmıştı. Onun bu talebi ise, Hellenistik Dönem hükümdar kültü ve bunun devamı olarak görülen Roma İmparatorluk kültürünün ortaya çıkışının zeminini hazırlamıştı.

KAYNAKLAR

- Antela-Bernárdez 2016 Borja Antela-Bernárdez, "Like Gods among Men. The Use of Religion and Mythical Issues during Alexander's Campaign", Krzysztof Ulanowski (ed.), *The Religious Aspects of War in the Ancient Near East, Greece, and Rome: Ancient Warfare Series*, vol. 1, Brill, Leiden, Boston, s. 235-255.
- Agizza 2001 Roza Agizza, *Antik Yunan'da Mitoloji: Masallar ve Söylenceler*, çev. Zühre İlkelen, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.
- Arr. *anab.* (= Arrianus, *Anabasis*)
Ind. (= *Indica*) Arrian. *Anabasis of Alexander*, Volume I: Books 1-4, Volume II: Books 5-7. *Indica*. Translated by P. A. Brunt, Harvard University Press, Cambridge, MA, 1976, 1983.
- Bacon 1961 Helen Bacon, *Barbarians in Greek Tragedy*, Yale University Press, New Haven.
- Beck 2014 Hans Beck, "Ethnic Identity and Integration in Boeotia: The Evidence of the Inscriptions (6th and 5th Centuries BC)", Nikolaos Papazarkadas (ed.), *The Epigraphy and History of Boeotia: New Finds New Prospects*, Brill, Leiden, s.19-45.
- Beck ve Ganter 2015 Hans Beck - A. Ganter, "Boiotia and Boiotian Leagues", Hans Beck, Peter Funke (ed.), *Federalism in Greek Antiquity*, Cambridge University Press, Cambridge, s. 132-157.
- Bernal 1987 Martin Bernal, *Black Athena: The linguistic evidence*, Rutgers University Press, New Brunswick.
- Borza 1982 E. N. Borza, "Athenians, Macedonians, and the Origins of Macedonian Royal House", *Hesperia*, Supplement 19, s.7-13.
- Bosworth 1993 A.B. Bosworth, *Conquest and Empire: The Reign of Alexander the Great*, Cambridge University Press, Cambridge.
- CAH III². 3 *The Cambridge Ancient History*, 2nd ed., vol. 3, part 3, The Expansion of the Greek World, Eighth to Sixth Centuries BC, John Boardman - N. G. L. Hammond (ed.), Cambridge University Press, Cambridge. 1982.
- Cameron 2017 Alan Cameron, *Callimachus and His Critics*, Princeton University Press, Princeton-New Jersey.
- Carney 2006 Elizabeth Carney, *Olympias: Mother of Alexander the Great*, Routledge, New York-London.
- Carradice 1995 Ian Carradice, *Greek Coins*, British Museum Press. London.
- Cawthorne 2004 Nigel Cawthorne, *Alexander the Great*, Haus Publishing, London.

Sultan Deniz KÜÇÜKER

- Cropp 2005   Martin Cropp, “Lost Tragedies: A Survey”, J. Gregory (ed.), *A Companion to Greek Tragedy*, Blackwell, Malden, MA, Oxford, s. 271-292.
- Csapo 2016   Eric Csapo, “The “theology” of the Dionysia and Old Comedy”, E. Eidinow, J. Kindt, and R. Osborne (ed.), *Theologies of Ancient Greek Religion*, Cambridge University Press, New York, s. 117-152.
- Curt. (= Quintus Curtius Rufus, *Historiarum Alexandri Magni Macedonis*)
Quintus Curtius Rufus. *History of Alexander*, Volume I: Books 1-5, Volume II: Books 6-10. Translated by J. C. Rolfe, Harvard University Press, Cambridge, MA, 1946.
- Dahlaquist 1996   Allan Dahlaquist, *Megasthenes and Indian Religion: A Study in Motives and Types*, Motilal Banarsidass Publ., Delhi.
- Dillon 2017   Matthew Dillon, *Omens and Oracles: Divination in Ancient Greece*, Routledge, London, New York.
- Diod. (=Diodorus Siculus, *Bibliothēke Historike*)
Diodorus Siculus. *Library of History*, Volume VIII: Books 16.66-17. Translated by C. Bradford Welles, Harvard University Press, Cambridge, MA, 1963.
- Dowden 2012   Ken Dowden, “Memory Shift: Reinventing the Mythology, 100 BC-AD 100”, Martin Bommas, Juliette Harrisson, Phoebe Roy (ed.), *Memory and Urban Religion in the Ancient World*, Bloomsbury Publishing, London-New York, s. 129-148.
- Erickson 2018   Kyle Erickson, “Son of Heracles: Anthony and Alexander in the Late Republic”, K. R. Moore (ed.), *Brill's Companion to the Reception of Alexander the Great*, Brill, Leiden, Boston, s. 254-274.
- Eur. *Andr.* (= Euripides, *Andromache*)
Euripides. *Children of Heracles. Hippolytus. Andromache. Hecuba*. Translated by David Kovacs, Harvard University Press, Cambridge, MA, 1995.
- Eur. *Bacch.* (= Euripides, *Bacchae*)
Euripides. *Bacchae. Iphigenia at Aulis. Rhesus*. Translated by David Kovacs. Harvard University Press, Cambridge, MA, 2003.
- Friesen 2015   Courtney J.P. Friesen, *Reading Dionysus: Euripides' Bacchae and the Cultural Contestations of Greeks, Jews, Romans, and Christians*, Mohr Siebeck, Tübingen.
- Graninger 2011   Denver Graninger, *Cult and Koinon in Hellenistic Thessaly*, Brill, Leiden, Boston.

Makedon Kral III. Aleksandros'un Egemenlik Diplomasisinde Mitolojinin Kullanımı

- Green 2013 Peter Green, *Alexander of Macedon, 356–323 B.C.: A Historical Biography*, University of California Press, Berkeley-Los Angeles.
- Grimal 2012 Pierre Grimal, *Mitoloji Sözlüğü*, çev. Sevgi Tamgüç, Kabalcı Yayınevi, İstanbul.
- Hall 1989 Edith Hall, *Inventing the Barbarian: Greek Self-Definition through Tragedy*, Clarendon Press, Oxford.
- Hammond 1983 N. G. L. Hammond, *Three historians of Alexander the Great, The So-called Vulgate Authors, Diodorus, Justin and Curtius*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Hdt. (=Herodotus) Herodotus.
The Persian Wars, Volume I: Books 1-2, Volume II: Books 3-4, Volume III: Books 5-7, Volume IV: Books 8-9. Translated by A. D. Godley, Harvard University Press, Cambridge, MA, 1920, 1921, 1922, 1925.
- Head 1911² B. V. Head, *Historia Numorum. A Manual of Greek Numismatics*, Clarendon Press, Oxford.
- Hornblower-Matthews (ed.) 2018 S. Hornblower-E. Matthews (eds.) *The Returning Hero: Nostoi and Traditions of Mediterranean Settlement*, Oxford University Press. Oxford.
- Isoc. *Archid.* (Isocrates, *Archidamus*)
Isocrates. *To Demonicus. To Nicocles. Nicocles or the Cyprians. Panegyricus. To Philip. Archidamus*. Translated by George Norlin. Harvard University Press, Cambridge, MA, 1928.
- Keen ve Fischer-Hansen 2004 Keen, A.G. & T. Fischer-Hansen 2004. 'The South Coast of Asia Minor (Pamphylia, Kilikia), Mogens Herman Hansen and Thomas Heine Nielsen (ed.), *An Inventory of Archaic and Classical Poleis*, Oxford University Press, Oxford, s. 1211-1222
- Kraay 1976 C. M. Kraay, *Archaic and Classical Greek Coins*, Methuen, London.
- Mac Sweeney 2018 Naoíse Mac Sweeney, *Troy: Myth, City, Icon*, Bloomsbury Publishing, London, New York.
- Martin ve Blackwell 2012 Thomas R. Martin - Christopher W. Blackwell, *Alexander the Great: The Story of an Ancient Life*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Momigliano 1978 A. Momigliano, "Greek Historiography", *History and Theory* 17, s. 1-28.

Sultan Deniz KÜÇÜKER

- Mørkholm 1991 Otto Mørkholm, *Early Hellenistic Coinage from the Accession of Alexander to the Peace of Apamea (336-188 BC)*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Patterson 2010 Lee E. Patterson, *Kingship Myth in Ancient Greece*, University of Texas Press, Austin.
- Plin. *NH.* (= G. Plinius Secundus, *Naturalis Historia*)
Pliny. *Natural History, Volume II: Books 3-7*. Translated by H. Rackham. Harvard University Press, Cambridge, MA, 1942.
- Plut. *Alex.* (=Plutarch, *Alexandros*)
Plutarch. *Lives, Volume VII: Demosthenes and Cicero. Alexander and Caesar*. Translated by Bernadotte Perrin, Harvard University Press, Cambridge, MA, 1919.
- Plut. *Sol.* (=Plutarch *Solon*)
Plutarch. *Lives, Volume I: Theseus and Romulus. Lycurgus and Numa. Solon and Publicola*. Translated by Bernadotte Perrin, Harvard University Press, Cambridge, MA, 1914.
- SEG*
Supplementum Epigraphicum Graecum
- Sommerstein ve Bayliss 2012
Alan H. Sommerstein - Andrew James Bayliss, *Oath and State in Ancient Greece*, Walter de Gruyter, Berlin.
- Stoneman 1994 Richard Stoneman "The Alexander Romance: From History to Fiction", J.R. Morgan, R. Stoneman (ed.), *Greek Fiction: The Greek Novel in Context*, Routledge, London- New York, s. 117-129.
- Stoneman 2019 Richard Stoneman, *The Greek Experience of India: From Alexander to the Indo-Greeks*, Princeton University Press, Princeton-Oxford.
- Strab. (= Strabon, *Geographika*)
Strabo. *Geography, Volume II: Books 3-5, Volume VI: Books 13-14, Volume VII: Books 15-16, Volume VIII: Book 17*. Translated by Horace Leonard Jones, Harvard University Press, Cambridge, MA, 1923, 1929, 1930, 1932.
- Tarn 2003 W. W. Tarn, *Alexander the Great: Volume 2, Sources and Studies*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Thuc. (= Thucydides) Thucydides. *History of the Peloponnesian War, Volume I: Books 1-2*. Translated by C. F. Smith, Harvard University Press Cambridge, MA, 1919.
- Wickersham 1991 J. M. Wickersham, "Myth and Identity in the Archaic Polis", D. Carlisky Pozzi, John Moore Wickersham (ed.), *Myth and the Polis*, Cornell University Press, Ithaca-London, s. 16-31.

- Worthington 2003 Ian Worthington, "Alexander, Philip, and the Macedonian Background", J. Roisman (ed.), *Brills Companion to Alexander the Great*, Brill, Leiden-Boston, s. 69-98.
- Zacharia 2003 Katerina Zacharia, *Converging Truths: Euripides' Ion and the Athenian Quest for Self-Definition*, Brill, Leiden-Boston.
- Zambrini 2007 Andrea Zambrini "The Historians of Alexander the Great", John Marincola (ed.), *A Companion to Greek and Roman Historiography*. vol. 1, Blackwell Publishing, Malden, MA, s. 210–220.
- Zuwiyya (ed.) 2011 David Zuwiyya (ed.) *A Companion to Alexander Literature in the Middle Ages*, Brill, Leiden-Boston.

SUMMARY

Alexander the Great of Macedon became king upon his father's death in 336 BC. As king of Macedonia, he first quashed rebellions for independence in northern Greece and secured his sovereignty in whole Greece. Then crossed the Hellespont and embarked on a decade-long journey to conquer the massive Persian Empire which stretched to India. Throughout his conquests he came into contact with completely different societies and he used mythology and mythical lineages as an effective tool to relate with these peoples of different cultures. In Ancient Greece, as in other ancient cultures, the line between myth and history was very thin and they were open to accept these lineages as true. Alexander the Great educated by Homer and Greek philosophical literature had a good knowledge of traditional Greek mythology and also knew that non-Greeks worshiped Greek gods, for example Heracles in Tyre and Dionysus among the Indians. Besides, he reputedly had a mythical genealogy and traditions involving Heracles and Achilles had developed long before he was born. The Argead dynasty of Macedon, which included Philip II and Alexander the Great, traced their line back to Heracles through the Temenids of Argos. As for his maternal ancestry, the Molossians believed that they were descendants of Molossus, who was the grandson of Achilles. Through his mother Olympias who was an initiate to the cult of Dionysus, Alexander the Great may have had a personal connection to Dionysus. Thus with this mythical genealogy, the Macedonian king used his knowledge of traditional Greek mythology as a diplomatic tool of propaganda in the process of assimilating to Greek thoughts, customs and interests, those of the different nations he had taken under his own sovereignty in order to achieve social reconciliation and thus to unite the peoples under his own ideology.

In his early campaigns while he was still in Greece especially in Thessaly and then he was used his mythical genealogy through Heracles and Achilles in Troy. In Thessaly Alexander's Heraklid origin was prominent because the Thessalians called themselves Heraclids and traced their descent to the Temenidae of Argos. In Ilium, on

the other hand, his genealogical link with Achilles was prominent because as a latter-day Achilles he would take his stand as the most successful and honourable warrior for the Greeks. In late summer 333 BC when he reached Cilician town Mallos, owing to its vaunted Argive foundation, the Mallians were accorded the status of a Greek city and received full tax-exemption.

As his campaigns incline farther and farther to the East, Achilles who suffered a wholly human fate became a less useful symbol, instead the myths of the far-ranging and far-reaching Heracles and Dionysus became more prominent for Alexander the Great. According to Greek mythology both Heracles and Dionysus were sons of Zeus by mortal women and over the course of their lifetimes, these heroic demigods using their extraordinary skills and courage became the benefactors of mankind and both of them received the extremely rare honour of being deified after their deaths which allowed them to join the ranks of the gods. After the battle of Issus in 333 BC Alexander went down to Phoenician coast. The Phoenicians worshiped a god named Melcart which most Greeks equated with Heracles. So, in his relationship with the cities of Sidon, Tyre in Phoenician coast he pursued a diplomacy through Heracles. Later, Alexander's motivation to visit the temple of Ammon in the Libyan desert, was partially attributed to his connection to Heracles. After the oracle of Ammon being declared "son of god" he more comfortably compared himself to the gods. In the winter of 327/326 BC Alexander captured the rock of Aornos in India, which allegedly thwarted Heracles and went further to surpass the exploits and travels of Heracles. After having reached Nysa in 326 BC, he heard that the Nysaeans were descended from followers of Dionysus and subdued them peacefully. Then he wanted Nysa to be a colony of Dionysus so as to have reached the point himself whither Dionysus had reached, beyond which he would have surpassed.

It was employed myth as a political tool if efficacious for securing his conquests, validating his power, assimilating the peoples under his own sovereignty and later showing his supremacy over gods by Alexander the Great. After the splendid achievements in long-distance conquests and especially his supremacy over the gods, he requested that the Greek states give him divine honours. Having emulated and surpassed the achievements of mortal-born gods Heracles and Dionysus, he eventually gained recognition of his divine status. His self-deification set an example for Hellenistic kings and Roman emperors.